

บทที่ 3

ระเบียบวิธีศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ชุดโลกสลัปสี่ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ [Qualitative Study] เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการผลิต และปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตรายการสารคดีโทรทัศน์ชุดโลกสลัปสี่ ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2536 โดยอาศัยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้หนึ่งซึ่งเคยปฏิบัติงานในองค์กรนี้

แหล่งข้อมูล

1. ผู้บริหารของบริษัท แปซิฟิค อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด
2. ผู้ปฏิบัติงานในทีมงานผลิตรายการสารคดีโลกสลัปสี่ ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2536
3. เทปบันทึกภาพรายการสารคดีโลกสลัปสี่ ช่วงปี พ.ศ. 2532-2536 จำนวนทั้งสิ้น 28 ชุด
4. หนังสือและเอกสารบันทึกข้อมูลต่างๆ ของบริษัท

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สังเกตการณ์ [Observation]

ในฐานะที่ผู้ศึกษาเคยเป็นผู้ปฏิบัติงานของบริษัทแปซิฟิคฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2532-2533 ก็อาศัยวิธีการสังเกตการณ์การปฏิบัติงานของทีมงาน และเริ่มเก็บข้อมูลอย่างไม่เป็นทางการมาโดยตลอด เพื่อที่จะเข้าถึง "กระบวนการผลิต"

ตลอดจน "สภาพปัญหาและอุปสรรค" ต่างๆ แม้เมื่อลาออกจากการเป็นพนักงานของบริษัทแล้วก็ตาม และเนื่องจากความสนิทสนมคุ้นเคยเป็นการส่วนตัวจึงทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึง "แหล่งข้อมูล" ที่เป็น "Key Informant" ได้ง่ายขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นที่มงานบางส่วน อาทิ ช่างภาพ, ผู้ช่วยช่างภาพ ก็ล้วนแต่เป็นบุคคลที่เคยปฏิบัติงานร่วมกันมาก่อนเนื่องจากในระยะเริ่มแรกนั้นรายการสารคดีชุดโลกสลัปส์ ยังไม่มีทีมถ่ายทำประจำนั่นเอง

แม้จะดูเหมือนว่าข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ ตลอดระยะเวลา กว่า 5 ปีที่ผ่านมาจะไม่น่าเชื่อถือในเรื่องของความเที่ยงตรง แต่ผู้ศึกษาก็เชื่อมั่นว่าการที่ตนเองสังเกตการณ์แบบ "ไม่มีส่วนร่วม" ในทีมงานผลิตนั้น มีส่วนทำให้ "ปราศจากความลำเอียง" กอปรกับการใช้วิธี "สัมภาษณ์แบบเจาะลึก" ทั้งแบบเป็นทางการ (นัดสัมภาษณ์) และไม่เป็นทางการ (สนทนาซึ่งหน้า, สนทนาทางโทรศัพท์) ในภายหลัง (ช่วงปี พ.ศ.2536-2538) ก็ได้สร้างความหนักแน่นและน่าเชื่อถือให้กับข้อมูลที่ประมวลผลมามากยิ่งขึ้น

2. สัมภาษณ์แบบเจาะลึก [Depth Interview]

ผู้ศึกษาได้พยายามเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นทั้ง "ข้อเท็จจริง" และ "ความคิดเห็น" ของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตรายการสารคดีชุดโลกสลัปส์ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทั้งผู้บริหาร, ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งก็ได้แก่บุคคลต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล

: กรรมการผู้จัดการ

บริษัทแพซิฟิก อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด

: ผู้อำนวยการผลิตรายการ "โลกสลัปส์"

[Executive Director]

2. **คุณชนินทร์ ชมะโชติ**

- : ผู้บุกเบิกและควบคุมการผลิตรายการ "โลกสลับสี"
[Producer/Director]
- : ช่างภาพ (ในยุคเริ่มแรก) ของรายการ "โลกสลับสี"
[Cameraman]

3. **คุณธีรภาพ โลหิตกุล**

- : ผู้ควบคุมการผลิตรายการ "โลกสลับสี" และสารคดี ททท.
[Producer]
- : ผู้เขียนบทรายการ "โลกสลับสี"
[Script Writer]

4. **คุณภูเก็ศ กาญจนะวณิชย์**

- : ผู้ควบคุมการผลิตรายการ "โลกสลับสี"
[Producer]
- : อดีตผู้ควบคุมการผลิตรายการ "สารคดีธรรมชาติ"

5. **คุณวิรัช อุดมพงษ์ลักขณา**

- : ผู้ร่วมบุกเบิก, ลำดับภาพและเสียงรายการ "โลกสลับสี"
[Editor]
- : ผู้ประพันธ์-เรียบเรียงดนตรีและเสียงประกอบ
[THEME Composer]

6. **คุณลักขณา จีระจันทร์**

- : ฝ่ายข้อมูลรายการ "โลกสลับสี"
[Researcher]
- : ผู้เขียนบทรายการ "โลกสลับสี"
[Script Writer]

7. **คุณอ่ำไพลวรรณ ลัดดากรพันธุ์**
: ผู้เขียนบทรายการ "โลกสลับสี"
[Script Writer]
8. **คุณวิลาศ ปัญญาโรจน์**
: ช่างภาพรายการ "โลกสลับสี"
[Cameraman]
9. **คุณอัศตพงษ์ เพ็ชรพริ้ง**
: ช่างภาพรายการ "โลกสลับสี" และ สารคดีพิเศษ
[Cameraman]
10. **คุณลักขณา เพ็ญถนอม**
: ผู้ประสานงานรายการ "โลกสลับสี"
[Co-ordinator]
11. **คุณลาบคราม เลิศวิทยาประสิทธิ์**
: ผู้อำนวยการฝ่ายการตลาด
บริษัทแปซิฟิค อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด
12. **คุณนิรุคดี ศิริจรรยา**
: ผู้จัดการฝ่ายประชาสัมพันธ์
บริษัทแปซิฟิค อินเตอร์ คอมมิวนิเคชั่น จำกัด
13. **คุณจรินทร์ ฉายสกุล**
: หัวหน้าแผนกผลิตรายการ
สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5

สำหรับโครงสร้างคร่าวๆของ "ประเด็นคำถาม" ที่ผู้ศึกษาได้นำมาใช้เพื่อการเก็บข้อมูลนั้น มีขึ้นเพื่อสอบถามข้อเท็จจริง และความคิดเห็นของแหล่งข้อมูล ดังต่อไปนี้

- ที่มาของการผลิตรายการสารคดี "โลกสลัปสี"
- โครงสร้างการแบ่งสายงานภายในบริษัท และทีมงาน
- ข้อมูลทางการตลาด อาทิ กลุ่มผู้ชมเป้าหมาย, คู่แข่งขัน และ ผู้สนับสนุนรายการ เป็นต้น
- วิธีการคัดเลือกบุคลากร และการเลื่อนตำแหน่งงาน
- ตำแหน่ง หน้าที่ ความรับผิดชอบ และความเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตรายการ
- ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่
- ลำดับขั้นตอนในการสร้างสรรค์และผลิตรายการ
- ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหา และเทคนิควิธีในการนำเสนอรายการ (เปรียบเทียบช่วงแรก-ช่วงหลัง)
- ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง และพัฒนารายการ
- ปัญหาและอุปสรรคภายในองค์กร รวมทั้งแนวทางการแก้ไข
- ปัญหาและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร รวมทั้งแนวทางการแก้ไข
- แนวโน้มของ "สารคดีโทรทัศน์" ไทยในอนาคต

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทะยอยเก็บข้อมูล ทั้งจากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และสนทนาแล้ว ผู้ศึกษาก็ได้จัดแบ่งแฟ้มข้อมูลตามประเภทของหัวเรื่องที่ศึกษา จากนั้นจึงกำหนดเป็นหัวเรื่องย่อยแล้วแยกวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาก่อนสรุปผลการวิเคราะห์ โดยใช้ตัวผู้ศึกษาเองในฐานะที่มีความใกล้ชิดกับแหล่งข้อมูล มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิจัย รวมทั้งการขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา

การเสนอรายงาน

เนื่องจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีลักษณะเป็น "งานวิจัยเชิงคุณภาพ" [Qualitative Study] ซึ่งเน้นหนักไปในการเก็บข้อมูลแบบสังเกตการณ์ และผลจากการสัมภาษณ์ จึงต้องอาศัยหลักการเขียนเชิงพรรณนา [Descriptive Writing] เพื่อสร้างความกระจ่างให้แก่ปัญหาในการวิจัย โดยอาจจะไม่จำเป็นต้องยึดหลักการเขียนรายงานที่ถูกต้องเสมอไป แต่ใช้วิธีการเขียนตามลำดับที่จะสามารถถ่ายทอดข้อมูลจากการศึกษา ไปสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้อ่านได้มากที่สุด เช่น อธิบายถึงลำดับขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการสารคดีชุดโลกสลัปส์ หรือ แจกแจงปัจจัยภายในและภายนอกที่จะส่งผลทั้งในเชิงบวกและลบต่อกระบวนการผลิตรายการ เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้สนใจด้านการผลิตรายการ "สารคดีโทรทัศน์" สามารถนำเอาความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประยุกต์ใช้กับการสร้างสรรค์งานอาชีพของตนเองได้ โดยการพยายามส่งเสริมให้เกิด "ปัจจัยเชิงบวก" และหลีกเลี่ยง "ปัจจัยเชิงลบ" เพื่อพัฒนาคุณภาพของรายการให้ดียิ่งๆขึ้นไป
2. มีผู้สนใจให้การสนับสนุนด้านการดำเนินงานผลิตรายการ "สารคดีโทรทัศน์เชิงข้อมูล" มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเล็งเห็นประโยชน์และความสำคัญของ "การประชาสัมพันธ์เชิงบริการสังคม" ที่จะส่งผลดีในระยะยาวให้แก่ภาพลักษณ์ขององค์กรนั่นเอง
3. เกิดความร่วมมือกันระหว่าง ผู้ผลิตรายการ, ผู้สนับสนุนรายการ, ผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ รวมทั้งฝ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในอันที่จะแสวงหาแนวทางเพื่อพัฒนารายการ "สารคดีโทรทัศน์เชิงข้อมูลของไทย" ให้มีคุณภาพสูงขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อผลประโยชน์ของผู้ชมเป็นหลักนั่นเอง